

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาการออกแบบสัญลักษณ์กราฟิก และจิตวิทยาสีที่มีผลต่อการรับรู้ และความเข้าใจของผู้สูงอายุ เพื่อนำมาใช้ในการออกแบบบนบรรจุภัณฑ์ยา เนื่องจากบุคคลหลายท่านได้กรุณาช่วยเหลือให้ข้อมูล ข้อเสนอแนะ คำปรึกษาแนะนำ ความคิดเห็น และกำลังใจ ดังนี้

ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ที่ช่วยส่งเสริม และสนับสนุนทุนในการทำรายงานการวิจัยในครั้งนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ของสถาบันวิจัยและพัฒนา ที่ได้ให้ความช่วยเหลือทางด้านต่างๆ ในการทำการวิจัย

ขอขอบคุณเจ้าของบทความต่างๆ ที่ปรากฏในรายงานวิจัยฉบับนี้ ที่เอื้อเฟื้อข้อมูลที่มีประโยชน์ซึ่งมีส่วนช่วยให้รายงานการวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยดี

ขอขอบคุณผู้สูงอายุทุกท่านที่ให้สัมภาษณ์ และช่วยแสดงความคิดเห็น ที่มีประโยชน์ต่อการวิจัยซึ่งมีส่วนช่วยให้รายงานการวิจัยสำเร็จลุล่วง

ท้ายสุดนี้ ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา และครอบครัว ที่ได้ช่วยส่งเสริมสนับสนุน และเป็นกำลังใจตลอดมาให้ผู้เขียนจัดทำรายงานการวิจัย

ดร.ปรีชญา ครูเกษตร

ผู้วิจัย

4 กรกฎาคม 2559

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	I
กิจกรรมประกาศ	II
สารบัญ	III
สารบัญภาพ	VI
สารบัญตาราง	VIII
บทที่	
1. บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
1.3 ขอบเขตการวิจัย	2
1.4 กรอบแนวความคิดของการวิจัย	3
1.5 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	3
1.6 คำนิยามศัพท์	4
1.7 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	4
2. การทบทวนวรรณกรรม	5
2.1 แนวคิด และทฤษฎีด้านวัยผู้สูงอายุ	5
2.1.1 การเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุ	6
2.1.2 กระบวนการเปลี่ยนแปลงของวัยสูงอายุ	7
2.1.3 จิตวิทยาพัฒนาการด้านต่างๆ ของวัยสูงอายุ	8
2.1.4 ปัญหาในวัยสูงอายุ	9
2.2 แนวคิดที่เกี่ยวกับการออกแบบสัญลักษณ์กราฟิก	10
2.2.1 องค์ประกอบของการออกแบบกราฟิกที่สำคัญ	11
2.2.2 คุณสมบัติของภาพสำหรับการออกแบบ Icon	13
2.2.3 สัญลักษณ์ (Symbol)	16
2.2.4 เครื่องหมาย (Marks)	24
2.2.5 เครื่องหมายภาพ (Pictograph)	26
2.2.6 กระบวนการออกแบบ (Process)	29
2.2.7 ความคิดของนักออกแบบ	30
2.3 แนวคิดการรับรู้เรื่องสี (Color Perception)	30
2.3.1 ประเภทของสี	31
2.3.2 จิตวิทยาสีกับความรู้สึก (Psychology of Colour)	32
2.4 แนวคิดด้านองค์ประกอบของการออกแบบบรรจุภัณฑ์	33
2.4.1 การใช้สีเพื่อการออกแบบบรรจุภัณฑ์	33
2.4.2 การออกแบบโครงสร้างบรรจุภัณฑ์	34

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.4.3 การออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์	36
2.4.4 การใช้ตัวอักษร	38
2.5 แนวคิดที่เกี่ยวกับการรับรู้ของมนุษย์	41
2.5.1 ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม (Cultural Factor)	41
2.5.2 ปัจจัยทางด้านสังคม (Social Factors)	42
2.5.3 ปัจจัยส่วนบุคคล (Personal Factors)	43
2.5.4 ปัจจัยด้านจิตวิทยา (Psychological Factors)	44
2.6 ความสำคัญของการวิจัย	46
2.7 ตัวแปรจากกรอบทฤษฎี	47
3. วิธีดำเนินการวิจัย	49
3.1 ขั้นตอนการวิจัย	49
3.2 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง	50
3.3 การสร้างเครื่องมือในการวิจัย	52
3.4 การกำหนดตัวแปร ตัวชี้วัด และการเชื่อมโยงตัวแปร	53
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	54
4. ผลของการศึกษา	57
4.1 ผลการศึกษา และสำรวจรูปแบบการใช้จ่ายของผู้สูงอายุ	58
4.1.1 กลุ่มยาที่ผู้สูงอายุใช้บ่อย	58
4.1.2 ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดผลข้างเคียง จากการใช้ยาของผู้สูงอายุ	58
4.1.3 โอกาสเสี่ยงต่อผลข้างเคียงจากการใช้ยาที่พบบ่อยในผู้สูงอายุ	59
4.1.4 หลักปฏิบัติในการใช้ยาของผู้สูงอายุ	59
4.2 ผลการสำรวจ และวิเคราะห์การจำแนกประเภทของยาตามรูปแบบของยา การใช้ยา และเงื่อนไขต่างๆ ในการใช้ยาสำหรับผู้สูงอายุ	62
4.2.1 การจัดแบ่งรูปแบบของยาตามการใช้งาน	62
4.2.2 รูปแบบการใช้ยา	65
4.3 ผลการวิเคราะห์การรับรู้ การตีความ และความต้องการของผู้สูงอายุ	65
4.3.1 ข้อมูลส่วนบุคคล และประสบการณ์ในการใช้ยาของผู้สูงอายุ	65
4.3.2 ผลการตีความ และความต้องการของผู้สูงอายุต่อรูปลักษณะ ของสัญลักษณ์กราฟิก ที่ควรใช้ในการออกแบบ	69
4.4 ผลการศึกษาปัจจัยด้านสัญลักษณ์กราฟิก และจิตวิทยาสีบนบรรจุภัณฑ์ ที่มีผลต่อการรับรู้และความเข้าใจของผู้สูงอายุ	76
4.4.1 ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง	77
4.4.2 การวิเคราะห์การรับรู้และความเข้าใจของผู้สูงอายุต่อปัจจัยด้าน สัญลักษณ์กราฟิก และจิตวิทยาสีบนบรรจุภัณฑ์	78

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.5 ผลสรุปสัญลักษณ์กราฟิกที่สอดคล้องกับระดับขีดความสามารถในการเข้าใจ ประโยชน์ใช้สอย การรับรู้และความเข้าใจต่อความหมาย และระดับขีดความ สามารถในการจำได้ของผู้สูงอายุ	86
5. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	88
5.1 สรุปผลการวิจัย และอภิปรายผล	88
5.2 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้	92
บรรณานุกรม	93
ภาคผนวก	95
ประวัติผู้วิจัย	115

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1.1	แสดงการเชื่อมโยงกรอบการแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	3
2.1	แสดงรูปแบบวัตถุโดยใช้ลักษณะของรูปร่างแสดงรูปแบบ 5 ระดับ	14
2.2	แสดงรูปแบบของกำมือ โดยใช้ลักษณะของรูปร่างแสดงเป็นรูปจำลอง	14
2.3	แสดงกรรมวิธีการ Sketch โดยมีต้นแบบมาจากห้วนกอินทรีย์	15
2.4	แสดงตัวอย่างการออกแบบ Icon	15
2.5	แสดงตัวอย่างการออกแบบ Icon ที่ใช้ใน Square Market	15
2.6	แสดงตัวอย่างการออกแบบ Icon ที่ใช้ในโรงเรียน	16
2.7	แสดงตัวอย่างการออกแบบสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายเกี่ยวข้องกับสุนทรียภาพของรูปทรง	17
2.8	แสดงตัวอย่างการออกแบบสัญลักษณ์ที่ถ่ายทอดข้อมูลเกี่ยวกับร้านอาหาร	19
2.9	แสดงตัวอย่างการออกแบบสัญลักษณ์ของเว็บไซต์ Amazon.com	19
2.10	แสดงภาพสัญลักษณ์เลือกใช้สีที่ดึงดูด	20
2.11	แสดงตัวอย่างการออกแบบสัญลักษณ์ของบริษัท Apple	20
2.12	แสดงตัวอย่างการออกแบบสัญลักษณ์ที่โดดเด่น ขององค์การกองทุนสัตว์ป่าโลก	20
2.13	แสดงตัวอย่างการออกแบบสัญลักษณ์ที่แสดงภาพพจน์ของบริษัท Mr. Writer	21
2.14	แสดงตัวอย่างการออกแบบสัญลักษณ์ที่แสดงบริเวณว่างที่สื่อความหมายเป็นนัยขององค์กร Hunterace	22
2.15	แสดงตัวอย่างการออกแบบสัญลักษณ์ของบริษัท Sew Perfect ที่ใช้ทิศทาง(Direction) ที่น่าสนใจ	23
2.16	สัญลักษณ์ CBS	23
2.17	สัญลักษณ์สมาคม Sacramento Hearing Society	23
2.18	แสดงเครื่องหมายสัญลักษณ์ (Symbol) บริษัท ห้างร้าน สถาบัน	24
2.19	แสดงเครื่องหมายภาพ (Pictograph)	24
2.20	แสดงเครื่องหมายอักษร (Letter mark) ของบริษัทต่างๆ	25
2.21	แสดงเครื่องหมายภาษา (Logo) ของบริษัท FedEx	25
2.22	แสดงเครื่องหมายผสม (Combination Mark) ของร้าน Chick-Fil-A	25
2.23	แสดงเครื่องหมายผสม (Combination Mark) ของร้าน Taco Bell	26
2.24	แสดงเครื่องหมายการค้า (Trademark) ของร้านแม็คโดนัล และร้านสตาร์บัค	26
2.25	เครื่องหมายจรรยาบรรณในสหรัฐอเมริกา	27
2.26	เครื่องหมายที่ใช้ในกีฬาโอลิมปิก ปี 1964 กรุงโตเกียว	28
2.27	แสดงสีที่เป็นแสง (Spectrum)	31
2.28	แสดงสีที่อยู่ในวัตถุ หรือเนื้อสี (Pigment)	32
2.29	แสดงผังเชื่อมโยงกรอบการวิจัย และการเชื่อมโยงตัวแปร	48
3.1	แสดงสเกลระดับความนิยมในแบบสอบถาม	52
3.2	แสดงสเกลระดับความนิยมในการวิเคราะห์ผล	55

สารบัญภาพ(ต่อ)

ภาพที่		หน้า
3.3	แสดงสเกลระดับความนิยมในการวิเคราะห์ผล	41
4.1	แผนภูมิแสดงสัดส่วนร้อยละของประสบการณ์ในการใช้ยาของผู้สูงอายุ ในแต่ละกลุ่มยา โดยแบ่งตามเพศ	67
4.2	แผนภูมิแสดงสัดส่วนร้อยละของการศึกษาประเภทของรูปแบบยาใช้ภายใน	68
4.3	แผนภูมิแสดงสัดส่วนร้อยละของการศึกษาประเภทของรูปแบบยาใช้ภายนอก	68
4.4	แผนภูมิแสดงสัดส่วนร้อยละของประสบการณ์ในการใช้รูปแบบยาของผู้สูงอายุแบ่งตามเพศ	68
4.5	แผนภูมิแสดงสัดส่วนร้อยละการตีความของผู้สูงอายุ ในรูปลักษณะประเภทของยาเม็ด	69
4.6	แผนภูมิแสดงสัดส่วนร้อยละการตีความของผู้สูงอายุ ในรูปลักษณะประเภทของยาฉีด	70
4.7	แผนภูมิแสดงสัดส่วนร้อยละการตีความของผู้สูงอายุ ในรูปลักษณะประเภทของยาน้ำ สำหรับรับประทาน	70
4.8	แผนภูมิแสดงสัดส่วนร้อยละการตีความของผู้สูงอายุ ในรูปลักษณะประเภทของครีม และอ้อยท์เม้นท์ (ยาประเภททาภายนอก)	71
4.9	แผนภูมิแสดงสัดส่วนร้อยละการตีความของผู้สูงอายุ ในรูปลักษณะประเภทของยาหยอด	71
4.10	แผนภูมิแสดงสัดส่วนร้อยละการตีความของผู้สูงอายุ ในรูปลักษณะประเภทของยาเหน็บ	71
4.11	แผนภูมิแสดงสัดส่วนร้อยละการตีความของผู้สูงอายุ ในรูปลักษณะประเภทของยา สวนทวาร	72
4.12	แผนภูมิแสดงสัดส่วนร้อยละการตีความของผู้สูงอายุ ในรูปลักษณะประเภทของยาพ่น	72
4.13	แผนภูมิแสดงสัดส่วนร้อยละการตีความของผู้สูงอายุ ในรูปแบบของการใช้ยาตอนเช้า	73
4.14	แผนภูมิแสดงสัดส่วนร้อยละการตีความของผู้สูงอายุ ในรูปแบบของการใช้ยาตอน กลางวัน	74
4.15	แผนภูมิแสดงสัดส่วนร้อยละการตีความของผู้สูงอายุ ในรูปแบบของการใช้ยาตอนเย็น	74
4.16	แผนภูมิแสดงสัดส่วนร้อยละการตีความของผู้สูงอายุ ในรูปแบบของการใช้ยาตอน กลางคืน (ก่อนเข้านอน)	75
4.17	แสดงตัวอย่างของสัญลักษณ์กราฟิกที่มีสีสัน	80
4.18	แสดงตัวอย่างของลักษณะภาพ 2 มิติและ 3 มิติ ในประเด็นเรื่องความหมายและ ประโยชน์ใช้สอย ของยาประเภทต่างๆ	81
4.19	แสดงตัวอย่างของลักษณะภาพ 2 มิติและ 3 มิติ ช่วงเวลาเช้า และช่วงกลางวัน ในประเด็นข้อมูลด้านการใช้ยา	83
5.1	ตัวอย่างสัญลักษณ์กราฟิก และจิตวิทยาสี ตามผลการวิจัย เพื่อนามาประยุกต์ใช้ในการ ออกแบบบนบรรจุภัณฑ์ยา	91
5.2	ตัวอย่างการออกแบบบรรจุภัณฑ์ยา	92

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า	
3.1	แสดงรูปนิยามด้านมโนทัศน์ – ตัวชี้วัด และเครื่องมือในการวิจัย	53
4.1	แสดงการจำแนกยาตามรูปแบบและการใช้งาน	62
4.2	แสดงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง	66
4.3	แสดงอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง	66
4.4	แสดงกลุ่มยารักษาโรคที่ใช้เป็นประจำของกลุ่มตัวอย่าง	67
4.5	แสดงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาปัจจัยด้านสัญลักษณ์กราฟิก และจิตวิทยาสีบนบรรจุภัณฑ์ที่มีผลต่อการรับรู้และความเข้าใจของผู้สูงอายุ	78
4.6	แสดงอาชีพของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาปัจจัยด้านสัญลักษณ์กราฟิก และจิตวิทยาสีบนบรรจุภัณฑ์ที่มีผลต่อการรับรู้และความเข้าใจของผู้สูงอายุ 4.7 แสดงประเภทของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มทำงาน โดยแบ่งตามการเคยใช้บริการของร้าน	78
4.7	แสดงค่าร้อยละความนิยมในปัจจัยด้านคุณลักษณะสีของสัญลักษณ์กราฟิก ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด	79
4.8	แสดงความนิยมในปัจจัยด้านคุณลักษณะสีของสัญลักษณ์กราฟิก แบ่งตามเพศ	80
4.9	แสดงความนิยมในปัจจัยด้านขนาดของสัญลักษณ์กราฟิก	80
4.10	แสดงค่าเฉลี่ยความสามารถในการจำสัญลักษณ์ของผู้สูงอายุ ในยาประเภทต่างๆ	81
4.11	แสดงระดับการรับรู้ของลักษณะภาพที่ส่งผลต่อความเข้าใจของผู้สูงอายุ ของยาประเภทต่างๆ	82
4.12	แสดงค่าเฉลี่ยความสามารถในการจำสัญลักษณ์ของผู้สูงอายุ ในยาประเภทต่างๆ	83
4.13	แสดงระดับการรับรู้ของลักษณะภาพที่ส่งผลต่อความเข้าใจของผู้สูงอายุ ของข้อมูลด้านการใช้ยา	84
4.14	แสดงผลการเปรียบเทียบระดับความซับซ้อนของภาพ (รายละเอียดของภาพ) ที่ง่ายต่อความเข้าใจของผู้สูงอายุ	85
4.15	แสดงแสดงค่าเฉลี่ยระดับความซับซ้อนของภาพ (รายละเอียดของภาพ) ที่ง่ายต่อความเข้าใจของผู้สูงอายุ แบ่งตามปัจจัยด้านเพศ	85
4.16	แสดงผลสรุปการศึกษาปัจจัยด้านสัญลักษณ์กราฟิก และจิตวิทยาสีบนบรรจุภัณฑ์ที่มีผลต่อการรับรู้และความเข้าใจของผู้สูงอายุ	86